

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 1998-1999

14 januari 1999

HANDELINGEN

COMMISSIEVERGADERING

COMMISSIE VOOR WELZIJN, GEZONDHEID EN GEZIN

Vraag om uitleg van mevrouw Cecile Verwimp-Sillis tot de heer Luc Van den Brande, minister-president van de Vlaamse regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Wetenschap en Technologie, over het bezwaar van de Nederlandse regering op de patentrichtlijn van de EU

Commissie voor Welzijn, Gezondheid en Gezin

Donderdag 14 januari 1999

VOORZITTER : Mevrouw Trees Merckx-Van Goey

– *De vraag om uitleg wordt gehouden om 13.56 uur.*

Vraag om uitleg van mevrouw Cecile Verwimp-Sillis tot de heer Luc Van den Brande, minister-president van de Vlaamse regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Wetenschap en Technologie, over het bezwaar van de Nederlandse regering op de patentrichtlijn van de EU

De voorzitter : Aan de orde is de vraag om uitleg van mevrouw Verwimp tot de heer Van den Brande, minister-president van de Vlaamse regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Wetenschap en Technologie, over het bezwaar van de Nederlandse regering op de patentrichtlijn van de EU.

Mevrouw Verwimp heeft het woord.

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis : Mevrouw de voorzitter, mijnheer de minister-president, geachte collega's, de minister-president is dan wel sterker in woordspelingen dan ik, maar nu heb ik er toch ook eentje gevonden : de minister-president en ik behoren tot diegenen die genen niet loslaten.

De Europese patentrichtlijn, die u wel, maar wij niet goed vinden, is in juli 1998 goedgekeurd. Nederland stemde tegen ; Italië en België onthielden zich. Nederland heeft zich gekant tegen de inhoud van de richtlijn, omdat zij een schending van het zelfbeschikkingsrecht van mensen vormt. Verder creëert de richtlijn een machtsconcentratie in handen van de zaaigoedbedrijven, werkt zij biopiraterij in de hand, en leidt zij tot een toename van experimenten met genetisch gemanipuleerde dieren. Deze gefundeerde opmerkingen hebben het echter niet gehaald.

In de Nederlandse samenleving is het debat, dat in België nog moet beginnen, nog niet afgelopen. De vraag luidde of Nederland beroep moest aantekenen, en zo ja, op welke gronden. Uit de studie van de Duitse professor Schweitzer, opgesteld in opdracht van de Nederlandse overheid, blijkt dat er onduidelijkheden in de richtlijn zijn geslopen. Maar er is meer. De richtlijn is in tegenspraak met internationale verdragen, waaronder het verdrag inzake biodiversiteit en de TRIP-overeenkomst over zogenaamde properties on intelligence.

In artikel 24 van deze laatste overeenkomst wordt aan lidstaten het recht voorbehouden om bijvoorbeeld planten en dieren van het octrooirecht uit te sluiten, terwijl de richtlijn juist verplicht dergelijke octrooien via de nationale wetgeving toe te staan. Volgens artikel 5 van de richtlijn wordt het patenteren van menselijke gensequenties tegelijk verboden en toegestaan. De richtlijn bevat bovendien inconsistenties inzake biologische kwesties. Daarom besliste een meerderheid van het Nederlandse parlement dat een beroepsprocedure moest worden gestart bij het Europese Hof in Luxemburg. Het is niet alleen de bedoeling om de richtlijn te vernietigen of aan te passen, maar ook om jurisprudentie over de interpretatie ervan te ontwikkelen. Die blijkt immers niet te bestaan ! Nederlandse tweedekamerleden waren van mening dat zij zelf het goede forum kunnen aanbieden om daarmee te beginnen.

Voor dit beroep kan Nederland rekenen op brede steun. Die steun komt niet alleen van het Nederlands en Europees maatschappelijk veld, maar ook van talrijke landen in het zuiden en van belangrijke internationale organisaties. Ook in Vlaanderen zijn meer dan tachtig organisaties tegen de richtlijn gekant. Zij verzetten zich tegen de praktijk die het genetisch patrimonium van de hele mensheid in handen geeft van enkele multinationals. Zij verzetten zich niet tegen het patenteren van uit-

Verwimp-Sillis

vindingen, maar wel tegen het patenteren van levende wezens of delen ervan.

Na de bespreking van het voorstel van resolutie in dit parlement heb ik de Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid daarom om advies gevraagd. Door een misverstand is dat advies nog niet beschikbaar, maar ik kon niet langer wachten. De tijd dringt. Op 19 oktober 1998 heeft Nederland beroep aangetekend bij het Europees Hof van Justitie te Luxemburg. De Italiaanse regering heeft zich daarbij aangesloten en elk land van de Europese Unie kan binnen drie maanden na 19 oktober hetzelfde doen. U begrijpt dat de tijd dringt.

Vlaanderen heeft in het verleden een belangrijke invloed gehad op het stemgedrag van de Belgische regering. Vandaar mijn vraag of de Vlaamse regering stappen heeft ondernomen in het internationaal comité om de Belgische regering ertoe aan te zetten zich aan te sluiten bij de klacht van Nederland en Italië. Zo ja, welke stappen waren dat en waarom hebt u ze ondernomen? Zo neen, waarom niet?

De voorzitter : Minister-president Van den Brande heeft het woord.

Minister-president Luc Van den Brande : Mevrouw de voorzitter, collega's, in dit korte bestek wil ik enkele essentiële punten naar voren brengen. Ook u hebt zich tot het essentiële beperkt, mevrouw Verwimp.

Biotechnologie is een belangrijke technologische ontwikkeling en wellicht een van de meest belovende, ook levensbelovende, spitstechnologieën van de twintigste eeuw. We leven volop in een kennismaatschappij, maar de 21ste eeuw zal bovenal ook de eeuw van het leven zijn. Vandaag reeds leveren de biotechnologische toepassingen een aanzienlijke bijdrage tot de gezondheidszorg. Veel geneesmiddelen, diagnostica en vaccins vinden hun oorsprong in de biotechnologie. Naar iedereen vermoedt, zullen er nog veel volgen. De toepassingen van de biotechnologie ten gunste van de landbouw en het milieu zijn eveneens de moeite waard.

Vlaanderen kent een intense activiteit op het vlak van de biotechnologie. Dat geldt onder meer voor het wetenschappelijk onderzoek, dat is gegroepeerd in het VIB, het Vlaams interuniversitair instituut voor Biotechnologie, dat uitstekende resultaten boekt en aan de internationale top staat. De valleien van Vlaanderen vertonen een veelheid aan

belangrijke technologische activiteiten, met in de Westhoek de spraak- en taaltechnologie, in Gent de biotechnologie, in Antwerpen de digitaal-grafische technologie, in Turnhout de grafische technologie, in Leuven de micro-elektronica, ten noorden van Brussel de mediatechnologie en in Limburg de multimediatechnologie. De biotechnologie neemt daarin een prominente plaats in.

Het VIB heeft op heel korte tijd een prominente plaats verworven, niet alleen bij ons maar ook internationaal. Dat blijkt onder meer uit het aantal onderzoekers. Het was de bedoeling om een instituut zonder muren of dak te creëren, niet om het te laten binnenregenen, maar om alle knowhow in synergie te brengen. Er ontstonden bijvoorbeeld vorig jaar twee nieuwe startersbedrijven, Crop Design en Devgen. Deze nieuwkomers treden in de voetsporen van Vlaamse successen zoals Inno-genetics en PGS.

Om nieuwe ontwikkelingen en uitvindingen in de biotechnologie te stimuleren is rechtsbescherming noodzakelijk. Er is nood aan een goede Europese regelgeving. Op dinsdag 12 mei 1998 steunde een grote meerderheid in het Europees Parlement de richtlijn 98/44/EEG. Het voorstel tot verwerping kreeg slechts 78 van de 534 leden achter zich.

Over de richtlijn was dan ook jarenlang gediscussieerd, zowel in de officiële onderhandelingen als daarbuiten in het publieke en politieke debat. Ze heeft vele wijzigingen ondergaan voordat ze met zo een grote meerderheid werd goedgekeurd. Ze werd finaal bekrachtigd op 6 juli 1998. Op deze ministerraad heeft België zich jammer genoeg als enige onthouden. Er was immers geen consensus bereikt tussen het Vlaamse, Waalse en federale niveau. De punten die toen ter discussie stonden, waren nochtans al uitvoerig besproken op Europees vlak, en werden uiteindelijk in de overwegingen van de richtlijn opgenomen. Die overwegingen geven een bindende interpretatie van de richtlijn. Als ik me niet vergis zijn enkele honderden amendementen besproken. Dat heeft geleid tot een aantal wijzigingen in de tekst.

Volgens mijn informatie hebben op de ministerraad Nederland en Italië als enige landen tegengestemd. De belangrijkste argumenten werden bijeengebracht in een door Nederland aangevraagde nietigverklaring. Italië steunde dat initiatief. De aangevoerde argumenten zijn in hoofdzaak van juridische en procedurele aard. Daarop is een uitzondering, namelijk het argument dat nu voor het eerst een octrooirecht op levende voortbrengselen

Van den Brande

van biotechnologische werkwijzen wordt geschapen.

Dit laatste argument is echter niet nieuw. De Europese richtlijn voor de bescherming van biotechnologische uitvindingen wijkt op dat vlak niet af van de situatie die vroeger reeds bestond. In de nietigverklaring die Nederland heeft ingediend, zijn dus geen inhoudelijke argumenten waarbij Vlaanderen zich zou kunnen aansluiten.

De richtlijn ter bescherming van biotechnologische uitvindingen is reeds uitgebreid bediscussieerd en aangepast. Dit is geen richtlijn die het octrooieren van 'het leven' mogelijk maakt. Octrooien op biologisch materiaal zijn volgens de richtlijn onderworpen aan verschillende restricties. Vele toepassingen zijn zelfs uitgesloten. Ik noem er enkele : het klonen van mensen, wijzigingen van de germinale genetische identiteit van de mens, het gebruik van menselijke embryo's voor commerciële doeleinden en processen die leiden tot de genetische wijziging van dieren en dierenleed zouden veroorzaken, maar geen aanzienlijk voordeel voor mens of dier opleveren.

Misschien zijn niet alle ethische bezwaren van de baan. Het is daarom belangrijk te benadrukken dat de richtlijn het mogelijk maakt om de Europese Commissie voor Ethiek in Wetenschappen en Nieuwe Technologieën te allen tijde te raadplegen over de ethische aanvaardbaarheid van octrooiaanvragen. Dat is belangrijk.

Deze richtlijn is een belangrijke stimulans voor de bescherming van biotechnologische uitvindingen. Ze heeft niet alleen een economisch nut, maar is ook vanuit maatschappelijk oogpunt zeer belangrijk. Dit betekent dat er nieuwe geneesmiddelen zullen worden ontwikkeld, wat kan leiden tot een hogere levenskwaliteit en tot de genezing van miljoenen patiënten. Anderzijds zou het onverantwoord zijn om biotechnologische uitvindingen in de landbouw niet te beschermen.

Een goede rechtsbescherming is ook hier de enige garantie dat nieuwe ontwikkelingen in de praktijk worden gebracht. Biotechnologie zal onmisbaar blijken in de landbouwsector. Deze technologie biedt immers mede een antwoord voor bepaalde problemen over het milieu, de derde wereld en de toenemende wereldbevolking. Volgens ons is er dus geen reden om in deze aangelegenheid in de voetstappen van Nederland te treden.

De voorzitter : Mevrouw Verwimp heeft het woord.

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis : Mijnheer de minister-president, ik dank u voor het antwoord. Uw laatste zin was vrij duidelijk. De rest van het betoog hebben we al overvloedig besproken. Toch wil ik nog een voorbeeld geven met betrekking tot de richtlijn.

U zegt dat een honderdtal amendementen werden aangenomen. Dat klopt, maar de meeste werden bijna helemaal uitgehold voordat ze werden aangenomen. Enkele werden zelfs helemaal omgekeerd, tegengesteld aan de bedoelingen van de fractie in het Europees Parlement.

Minister-president Luc Van den Brande : Bedoeld u dat ze achterstevoren werden aangenomen ?

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis : Hun uiteindelijke uitwerking was tegengesteld aan hun oorspronkelijke bedoeling.

Ik wil even artikel 5 punt 2 voorlezen. U hebt gezegd dat dankzij deze richtlijn geen patent kan worden genomen op levend materiaal. In artikel 5 staat : 'Het menselijk lichaam in de verschillende stadia van zijn vorming en zijn ontwikkeling, alsmede de loutere ontdekking van een van de delen ervan, met inbegrip van een sequentie of partiële sequentie van een gen, zijn niet octrooieerbaar.' Dat is een duidelijk verbod op het octrooieren.

Ten tweede bepaalt hetzelfde artikel : 'Een deel van het menselijk lichaam dat werd geïsoleerd of anderszins door een technische werkwijze werd verkregen, met inbegrip van een sequentie of partiële sequentie van een gen, is vatbaar voor octrooieren, zelfs indien de structuur van dat deel identiek is aan die van een natuurlijk deel.' Mijns inziens kan een deel van het menselijk lichaam slechts op technische wijze worden geïsoleerd. Een stuk uitkeren, of boren in een tand zijn al technische ingrepen. Artikel 5 punt 2 laat dus octrooiering en patentering toe van delen van het menselijk lichaam.

Minister-president Van den Brande : Ik heb niet gezegd dat octrooieren op levend materiaal niet mogelijk is. Artikel 5 laat inderdaad toe gedeelten van het menselijk lichaam te octrooieren indien ze verkregen zijn op een technische manier.

In de overwegingen wordt duidelijk gespecificeerd dat het moet gaan om een bewerking die alleen door de mens kan worden uitgevoerd en niet in de natuur mogelijk is. Zo blijft duidelijk dat er een

Van den Brande

bepaalde vaardigheid of techniek aan te pas komt. Een octrooi wordt immers genomen op een uitvinding.

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis : Het gaat hier om ontdekkingen van bestaande zaken. Vorige keer heb ik de minister-president zelf als voorbeeld genomen van interessante genen.

Minister-president Luc Van den Brande : Ik heb dat toen ook niet tegengesproken.

Mevrouw Cecile Verwimp-Sillis : Inderdaad niet. Ik had een patent op hem willen nemen. Via een technische werkwijze zou me dat ook zijn gelukt, als hij me de toestemming had gegeven.

Minister-president Luc Van den Brande : We kennen deze discussie. Het leven is iets anders dan iets levends. Ik heb vier restricties opgesomd. Bovendien kan er worden gerefereerd aan de ethische commissie, mocht er toch nog bezorgdheid zijn.

Mevrouw Verwimp, ik heb alle eerbied voor uw standpunt, maar we zullen elkaar niet gauw overtuigen. Dat hoeft ook niet. Niemand heeft een monopolie op de ethiek. Een grondige afweging door een aantal fracties in het parlement, even grondig als die door anderen, heeft veel opgeleverd. Daarom hebben we dit standpunt ingenomen. Ik heb dit ook zijdelings aangebracht op 22 december in de laatste bijeenkomst van de Raad voor Technologie en Wetenschap, toen het kaderprogramma werd besproken. Dit punt kwam daar zijdelings aan bod.

Deze afweging brengt mee dat de richtlijn, al biedt ze niet de best denkbare oplossing, vanuit een ethisch perspectief aanvaardbaar is. De redenen die Nederland aanhaalt, behoren tot hun eigen oordeel. Er is geen reden om hen te volgen in hun vraag om de richtlijn te vernietigen.

De voorzitter : Het incident is gesloten.

– *Het incident wordt gesloten om 14.17 uur.*
